

WSTĘP

Studia nad problemem rozbrojenia należą w Polsce do najbardziej zapóźnionych. Tymczasem problematyka rozbrojeniowa była w okresie międzywojennym bardzo ważnym elementem gry dyplomatycznej wielu państw, zwłaszcza zaś wielkich mocarstw. Można dowieść, że w latach 1931—1934 była ona nawet osią ich działalności dyplomatycznej. Konferencja Rozbrojeniowa w Genewie stanowiła forum, na którym nie tylko rodziły się propozycje planów rozbrojeniowych i oświadczenia dyplomatyczne ich dotyczące, ale także nabierały kształtu koncepcje będące nosicielami wielu napięć i wydarzeń międzynarodowych o szerszym charakterze. Dość wspomnieć genezę i przebieg dyskusji na temat paktu czterech i paktu wschodniego („Locarno Wschodniego”) czy też problem równouprawnienia Niemiec w zbrojeniach i wszystkie konsekwencje prób jego rozwiązania.

Wspomniane wyżej okoliczności spowodowały, że funkcjonujący w Instytucie Historii UŁ od 1982 r. Zespół Badań nad Pokojem podjął prace nad zagadnieniem rozbrojenia w okresie międzywojennym. W dniach 23 i 24 XI 1983 r. Zespół zorganizował wraz z Komisją Historii Stosunków Międzynarodowych Komitetu Nauk Historycznych PAN sympozjum *Problemy rozbrojenia 1919—1939*. Część wygłoszonych na nim referatów i komunikatów została opublikowana w „Acta Universitatis Lodzensis” 1983, Folia historica 17, *Problemy rozbrojenia 1919—1939*. Ich autorami byli: Andrzej Brzeziński (UŁ), Wiktor M. Chajcman (IHMRR AN ZSRR), Janusz Gilas (UMK), Andrzej Harasimowicz (UŁ), Jadwiga Kiwerska (Instytut Zachodni), Waldemar Michowicz (UŁ), Stanisław Sierpowski (UAM) i Witold Waszczykowski (UŁ). Pozostałe referaty i komunikaty składają się na treść niniejszego tomu. Dotyczy to następujących autorów: Henryka Batowskiego (UJ), Karola Fiedora (UBB), Yves-Henri Nouailhat (Uniwersytet w Nantes), Bogusława Rakowskiego (UŁ) i Wojciecha Rojka (UJ).

Ponieważ sprawozdanie z przebiegu dyskusji na listopadowym sympozjum w 1983 r. zostało już opublikowane w „Przeglądzie Zachodnim”

(1984, nr 1), postanowiono zrezygnować z zamieszczania w niniejszym tomie omówienia dyskusji, a opublikować opracowania znajdujące się w tece redakcyjnej, które uzupełniają w jakiś sposób zakres spraw rozbrojeniowych będących przedmiotem dyskusji na sympozjum. Dotyczy to opracowań Andrzeja M. Brzezińskiego i Witolda Waszczykowskiego o francuskich i amerykańskich aspektach waszyngtońskiej konferencji rozbrojeniowej.

Zamieszczone w niniejszym tomie teksty mają dwojaki charakter. Cztery syntetyzują duże okresy lub zagadnienia generalne, dwa zaś analizują szczegółowo jedną kwestię. Wszelako mieści się to w przyjętej koncepcji, ponieważ wszystkie stanowią wynik indywidualnych zainteresowań i badań autorów oraz mają w pewnym sensie charakter roboczy. Opracowanie prof. Y.-H. Nouailhat powstało jako wynik uboczny jego szerszych badań nad historią stosunków francusko-kanadyjskich, a przedstawienie tego opracowania na sympozjum zawdzięczaliśmy rozwijającej się współpracy naukowej między UŁ a Uniwersytetem w Nantes.

Wyrażamy nadzieję, że opublikowane opracowania i szkice, jak i odbyte sympozjum, staną się zaczynem do szerszych dyskusji na temat rozbrojenia w okresie międzywojennym.

Waldemar Michowicz